

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА
2
клас

Л. І. Тимченко, І. В. Цепова

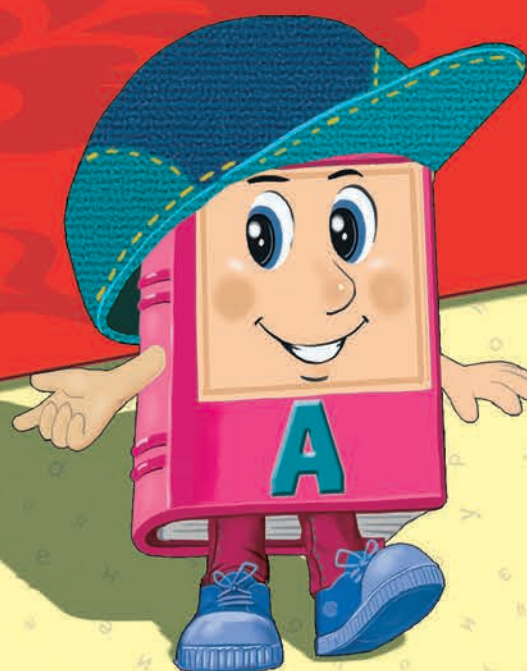
Дивослово

УКРАЇНЬСЬКА МОВА

НАВЧАЛЬНИЙ ЗОШИТ

2
частина

Для чого потрібна мова?

Текст. Що називають текстом

Розрізняємо
усне і писемне мовлення

Визначаємо тему тексту.
Добираємо заголовок

Оволодіваємо технікою мовлення

Працюємо з опорними (ключовими)
словами

Як жести і міміка
допомагають нашому мовленню

Знаходимо в тексті основну думку

Що називають діалогом?

Як будується текст

Навчаємося переконувати

Для чого потрібні речення?
Розповідні речення

Спілкуємося ввічливо

Питальні речення

Вчимося вітатися і прощатися

Складаємо запитання
і відповіді на них

Звертаємося з проханням і дякуємо

Спонукальні речення

Вчимося вибачатися

Окличні й неокличні речення

Інтерактивна школа
І ТВОРЧОГО ВЧИТЕЛЯ
interactive.ranok.com.ua

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА ЛІТЕРАТУРА
УСІ КНИГИ ТУТ!

ranok.com.ua
e-ranok.com.ua
pochta@ranok.com.ua
(057) 727-70-90

Схвалено для використання у закладах загальної середньої освіти,
які працюють у межах дослідно-експериментальної роботи Всеукраїнського рівня
за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти
в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової освіти»
(лист Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України
від 21.11.2018 № 22.1/12-Г-1012)

Рецензенти:

Д. В. Ромфорт, кандидат педагогічних наук,
методист з питань початкової освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»,
учитель вищої категорії, учитель-методист,
А. М. Назаренко, старший учитель,
учитель вищої категорії кафедри початкової освіти СЕПШ ХГУ «НУА».

Тимченко Л. І.

Т41 Дивослово. Українська мова. Навчальний зошит для 2 класу закл. заг.
серед. освіти. : У 4-х ч. Ч. 2 / Л. І. Тимченко, І. В. Цєпова. — Харків : Вид-во
«Ранок», 2019. — 48 с., іл.

ISBN 978-617-09-4857-1

Навчальний зошит розроблено для закладів загальної середньої освіти, які працюють у межах
Всеукраїнського експерименту за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного
забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової
загальної середньої освіти».

Матеріал другої частини посібника призначений для 9-16 тижня навчального року. Навчаль-
ний зошит побудований з метою реалізації Концепції Нової української школи та відповідає
Типовим освітнім програмам, затвердженим наказом МОН України від 21.03.2018 № 268.

Навчальний матеріал подано у цікавій і доступній формі з урахуванням психологічних осо-
бливостей другокласників.

УДК [304:37.016](076.5)

Кожному вчителю, який обрав цей посібник для роботи з класом,
видавництво «Ранок» надає авторський методичний супровід
протягом навчального року

Інтерактивна школа
І ТВОРЧОГО ВЧИТЕЛЯ

- регулярні методичні вебінари від авторів підручників та провідних фахівців за актуальними темами для кожного класу
- можливість поставити питання авторам та отримати відповідь у режимі онлайн
- можливість переглянути запис кожної тематичної зустрічі у зручний час
- сертифікат кожному зареєстрованому учаснику

Чекаємо на вас на сайті interactive.ranok.com.ua

Навчальне видання
Тимченко Лариса Іванівна
Цєпова Ірина Вікторівна

Дивослово. Українська мова.
Навчальний зошит для 2 класу
закладів загальної середньої освіти.
У 4 частинах. Частина 2

Н806022У. Підписано до друку 16.11.2018. Формат 84×108/16.
Папір офсетний. Гарнітура Шкільна. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 5,04.

ТОВ Видавництво «Ранок»,
вул. Кібальчича, 27, к. 135, Харків, 61071.
Свідцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5215 від 22.09.2016.
Для листів: вул. Космічна, 21а, Харків, 61145.

Відповідальний редактор І. В. Єфімова
Редактор Ю. В. Завгородня
Художник Н. В. Кривченко

E-mail: office@ranok.com.ua
Тел. (057) 719-48-65,
тел./факс (057) 719-58-67.

З питань придбання продукції
видавництва «Ранок» звертатися за тел.:
у Харкові – (057) 727-70-80;
Києві – (044) 599-14-53, 377-73-23;
Вінниці – (0432) 55-61-10;
Дніпрі – (056) 785-01-74, 789-06-24;

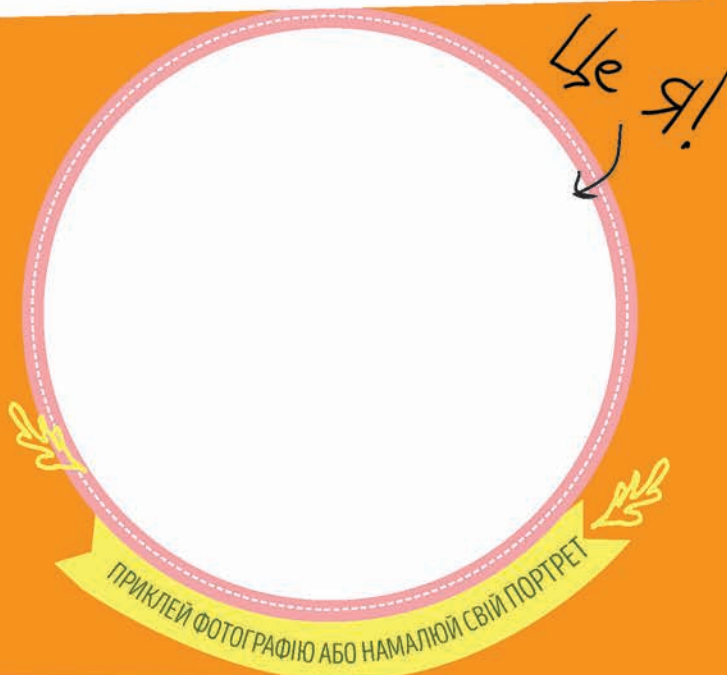
Житомирі – (067) 122-63-60;
Львові – (032) 244-14-36;
Миколаєві та Одесі – (067) 551-10-79;
Черкасах – (0472) 51-22-51;
Чернігові – (0462) 93-14-30.
E-mail: commerce@ranok.com.ua.

«Книга поштою»: вул. Котельниківська, 5, Харків, 61051.
Тел. (057) 727-70-90, (067) 546-53-73.
E-mail: pochta@ranok.com.ua

www.ranok.com.ua

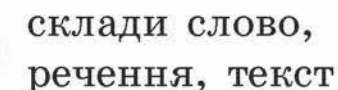
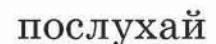
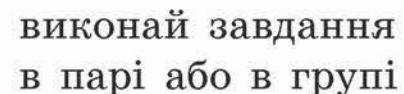

НАВЧАЛЬНИЙ ЗОШИТ № 2

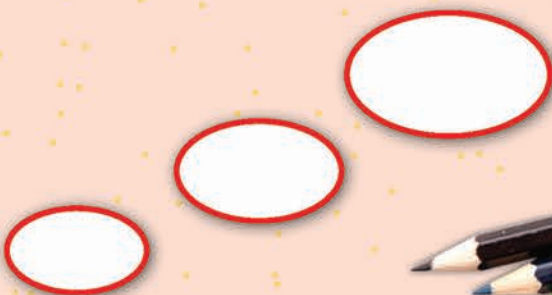
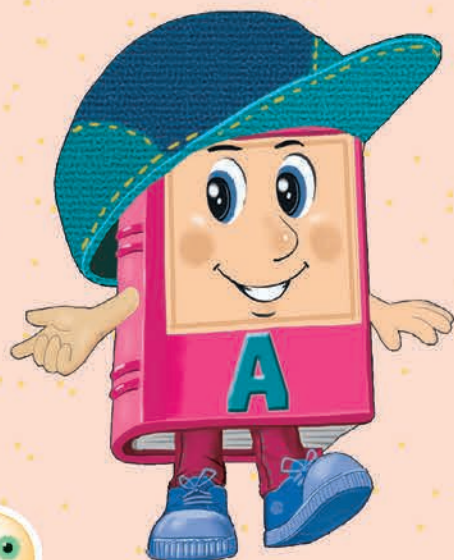

МЕНІ _____ РОКІВ
Я НАВЧАЮСЯ В _____ КЛАСІ
Я МЕШКАЮ В МІСТІ/СЕНІ _____

УМОВНІ ПОЗНАЧКИ

Ти продовжуєш велику подорож до дивовижного світу української мови. Ми помандруємо далі, щоб крок за кроком розкривати її нові таємниці. Захопи із собою уважність, старанність і кмітливість. А я — твій друг Дивослово — допоможу тобі подолати всі труднощі і перешкоди. Щасливої нам дороги і цікавих пригод!

Для чого потрібна мова?

1 Приготуйся до виразного читання: познач паузи, постав наголос над ключовими словами.

У кожної людини є батьківщина. Це країна, де вона народилася і живе. Твоя батьківщина — Україна. Вона славиться щедрою природою, неозорими степами і родючими полями. Є в Україні й повноводні річки, й безкраї ліси, й високі гори. Найбільша річка України — Дніпро. Вона тече з півночі нашої країни на південь і впадає в Чорне море. Захід нашої країни прикрашають казкові гори Карпати.

Україна — це велика європейська держава. Вона розташована в центрі Європи. В Україні, окрім українців, мешкає багато людей різних національностей. Усі вони живуть у дружбі та злагоді.

- Розкажи, що тобі стало відомо про свою батьківщину. Чи можна б було про це дізнатися, якби не мова? Що ще ти знаєш про свою батьківщину?
- Спиши останнє речення.

[illegible]

2 Підготуйся до виразного читання.

Столиця нашої країни — місто Київ. Це найстаріше і найкраще українське місто. Згадки про Київ з'явилися на сторінках літопису дванадцятого століття. Збереглася легенда про те, що жили колись на нашій землі три брати, — Кий, Щек і Хорив. І була в них сестра Либідь. На високому березі Дніпра заснували ті брати місто. І назвали його Київ — на честь старшого з них.

За багато століть на місто неодноразово здійснювалися ворожі напади. Але мешканці Києва мужньо боролися проти ворогів.

У наш час Київ з кожним роком стає кращим: з'являються нові будинки, бульвари і проспекти, сади і парки. У Києві вперше в Україні була побудована підземна залізниця — метро. Київ — одне з найзеленіших міст світу. Його ще називають містом каштанів. Так багато їх в місті! Тому не випадково квітка каштана стала символом нашої столиці.

У давнину всі важливі події, що тоді відбувалися, записували у книгу — рік за роком упродовж багатьох літ. Тому й назвали цю книгу **літописом**.

- Розкажи легенду про заснування нашої столиці. Чи вдалося б тобі дізнатися про неї, якби не мова?
- Спиши перших два речення.

- Підкресли слова, що містять звук [й']. Скільки таких слів? Запиши.

- 3 У якому місті, селищі або селі ти живеш? Розкажи, що тобі відомо з історії твого краю. Чи можна було б дізнатися про це, якби не мова?

- 4 Продовж речення. Познач правильні відповіді.

Мова потрібна для того, щоб...

☐ дізнаватися багато нового та цікавого про навколишній світ	☐ ділитися своїми думками, знаннями
☐ сміятися	☐ спілкуватися одне з одним
☐ думати, розмірковувати	☐ розважатися
☐ гратися	☐ читати книжки
	☐ вчитися

Розрізняємо усне і писемне мовлення

- 1 Доповни схему. Розкажи, яким буває мовлення.

- 2 Відгадай загадку. Запиши і намалюй відгадку.

Без язика,
без голосу,
а все розкаже.

Про яке мовлення йдеться в загадці?

- 3 Визнач, де наведено приклад усного мовлення, а де — писемного. Запиши.

— Мамо, а мене вже не називають найгіршим учнем!

— Добре. Ти став краще вчитися?

— Ні, до нашого класу прийшов новий хлопчик, який вчиться ще гірше.

Це приклад мовлення.

Затишно було на лісовому озері. На тиху воду падало по-жовкле листя. Тишу порушувало тужливе курликання журавлів. Птахи прощалися з рідним краєм. Холодний вітер гнав їх шукати тепла.

Це приклад мовлення.

А Б В Г Ґ Д Е Є Ж З И І Ї Й К Л М
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

Оволодіваємо технікою мовлення

- 1 Доведи, що сила голосу і темп мовлення залежить від умов спілкування.

- Запиши, як треба розмовляти в кожній ситуації — голосно, пошепки, тихо чи звичайно.

Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ю Я
18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33

- 2 Прочитай скоромовки. Як їх потрібно вимовляти — ☐ швидко, ☐ повільно або ☐ у звичайному темпі?

Заболіло горло в горили — [] [] []
бо горила багато говорила.

Черепаха чаплю вечором [] [] []
пригощала чаєм з печивом.

Ходить квочка коло кілочка, [] [] []
водить діточок коло квіток.

Поряд зі скоромовками впиши у звукові дужки приголосні звуки, які повторюються частіше за інші.

Організуйте в класі конкурс: хто швидше і без помилок вимовить скоромовку.

- 3 Запиши, про кого в народі так говорять.

◆ Говорить, наче три дні не їв.

◆ Його треба за язик тягнути.

◆ Сипле словами, як горохом.

◆ Під ніс бурмотить.

А	Б	В	Г	Ґ	Д	Е	Є	Ж	З	И	І	Ї	Й	К	Л	М
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

Як жести і міміка допомагають нашому мовленню

- 1 Розкажи, про що повідомляють жести і міміка людей, зображених на малюнках.

- 2 Разом із сусідом/сусідкою по парті обговоріть, які почуття відображені на смайликах.

Підпиши малюнки. Порівняй свою роботу з роботами однокласників.

Слова для довідки: радість, сум, переляк, злість, горе, здивованість.

Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ь	Ю	Я
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33

3 Поміркуй і запиши, що означають такі смайлики.

4 З'єднай за допомогою стрілочки висловлювання дітей з відповідними малюнками.

- ◆ Підійди, будь ласка, до мене.
- ◆ Пробачте, що перебиваю...
- ◆ Я вчора отаку рибу піймав!
- ◆ Хіба так можна робити?

А Б В Г Ґ Д Е Є Ж З И І Ї Й К Л М
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

5 Розглянь малюнки. «Прочитай» жести і міміку вчительки. Яку фразу вона могла б вимовити в цей момент?

• Запиши «прочитане».

• Порівняйте свої записи. Однакові вони чи різні? Поясни чому.

6 Згадайся й запиши, що означають такі жести:

Легке покачування головою ліворуч-праворуч.

Легке покачування головою вгору-вниз.

Знизування плечима.

Стиснутий кулак з піднятим великим пальцем.

Розкажи, які ще жести ти знаєш. Що вони означають?

Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ю Я
18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33

Що називають діалогом?

- 1 Назви твір, із якого взято уривок. Хто його автор?

Кося Вухань стояв поряд з Кольком Колючкою і так голосно цокотів зубами, що Колько раптом повернувся і злякано спитав:

- Ой, що це?
- З-зуби, — затинаючись, чесно признався зайчик.
- Боїшся? — спитав Колько.
- Б-боюсь, — признався Кося.
- І я боюсь, — сказав Колько. — Давай разом боятися.
- Давай!

- Спираючись на текст, наведи приклади усного і писемного мовлення.

Розмову між двома або кількома особами називають **діалогом**. Діалог складається з **реплік**. Це слова, якими обмінюються співрозмовники.

Репліку можуть супроводжувати **слова автора**, якщо не зрозуміло, кому вона належить.

- Підготуйся читати діалог за особами: познач паузи, постав наголос над ключовими словами.
- Скільки героїв бере участь у розмові? Як тобі вдалося дізнатися про це? Підкресли слова автора.

2

- Доведи, що це — діалог. Чи є в ньому слова автора?

— Вогник світиться! — кричить півень.

Віслук говорить:

— Може, поблизу хата є?

Собака каже:

— Може, у цій хаті м'ясо є?

Кіт каже:

— Може, у цій хаті молоко є?

А півень каже:

— Може, у цій хаті пшоно є?

Встали вони і пішли на вогник.

Алан Мілн

- Розподіліть у групі ролі й розіграйте діалог перед класом. Послухайте гру своїх однокласників і оцініть її.

3

- З якої казки уривок? Доведи, що це — діалог. Визнач, хто промовляє кожну з реплік. Які слова в репліках це підказують? Кого вони називають?

— Доброго ранку, Крістофере Робіне.

— Доброго ранку, Вінні-Пуше.

— Цікаво, чи нема в тебе часом повітряної кульки?

— Повітряної кульки?

— Еге. Я оце саме йшов і думав: «Чи нема часом у Крістофера Робіна повітряної кульки?» Мені було просто цікаво знати.

— А для чого тобі повітряна кулька?

- Як ти гадаєш, для чого ведмедику Пуху знадобилася повітряна кулька? Розкажи.

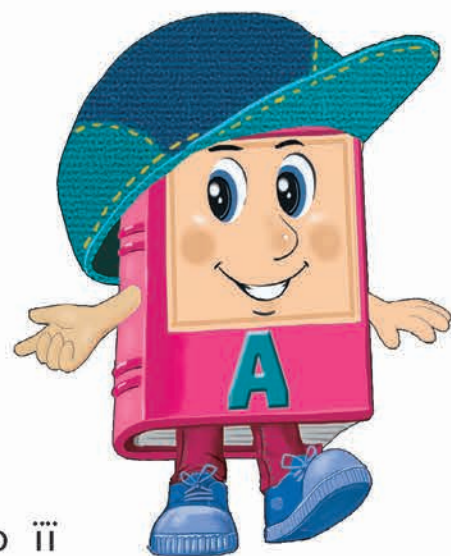
Репліки діалогу можуть містити **звертання** — слова, що називають того, до кого звертається той, хто говорить. На письмі звертання виділяються комами або знаком оклику.

- Спиши перші дві репліки діалогу зі с. 13. Підкресли звертання.

- 4 Прочитай речення. Розстав пропущені розділові знаки. Підкресли звертання.

1. Іа-Іа що це скоїлося з твоїм хвостом? 2. Здоров Пуше! — сказала Сова. — Які новини? 3. Чуєш Пацику а я сьогодні бачив Слонопотама. 4. Вітаю тебе з днем народження Іа і зичу тобі багато-багато щастя. 5. Біда Крістофере Робіне Тигра й Крихітка Ру залізли прямо на Шість Сосен, а злізти не можуть.

- З якої казки взято ці приклади? Хто її автор?

- 5** Розглянь малюнок. Яка розмова може відбутися між дітьми?

- Разом із сусідом/сусідкою по партії складіть і запишіть діалог. Розіграйте його перед класом.

This image shows a full page of blank handwriting practice paper. It features horizontal blue lines spaced evenly down the page. Diagonal red lines are drawn from the top-left towards the bottom-right, creating slanted columns. These columns are used to guide letter width and placement. The entire page is otherwise empty, with no text or markings.

- 6 Уяви, що твої батьки загубилися в зоопарку. До кого ти звернешся? Про що попросиш? Що повідомиш про них?

- Разом із сусідом/сусідкою по партії усно складіть такий діалог і розіграйте його перед класом.

Навчаємося переконувати

1 Розглянь малюнок.

Оціни роботу дівчинки. Виправ помилку. Переконай її, що перше слово треба писати з апострофом.

2 Розглянь малюнок.

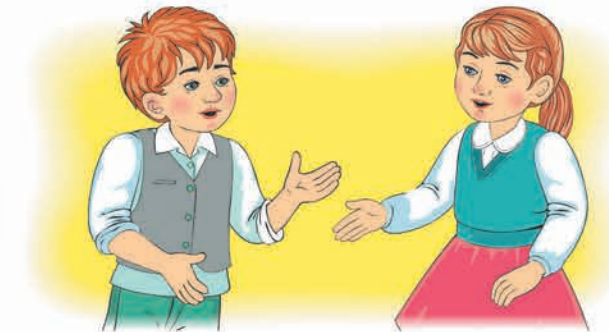
• Знайди такі слова, які б могли вплинути на хлопчика.

3 Розкажи, чи був у тебе в житті випадок, коли чийсь слова стримали тебе від поганого вчинку або, навпаки, допомогли зробити щось хороше.

А Б В Г Ґ Д Е Є Ж З И І Ї Й К Л М
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

Спілкуємося ввічливо

1 Розглянь малюнки.

• Хто спілкується ввічливо, а хто — ні? А ти вмієш спілкуватися ввічливо?

2 Прочитай діалог із казки «Лисичка-сестричка». Підкресли ввічливі слова.

— Добрий день, люди добрі!
— Дай боже здоров'ячка.
— Пустіть, будьте ласкаві, переночувати.
— Ой, лисичко-сестричко, у нас хата маленька — ніде буде тобі лягти.
— Дарма, я під лавкою зігнуся, хвостиком обгорнуся й переночую.

3 Разом із сусідом/сусідкою по парті спробуйте скласти правила запису діалогу.

Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ю Я
18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33

Вчимося вітатися і прощатися

1 Прочитай.

Лісовою стежкою йдуть батько з маленьким сином.
Навкруги тиша.

Назустріч їм бабуся з паличкою.

— Здрастуйте, — привітали її батько з сином.

— Здрастуйте, — відповіла їм бабуса й усміхнулась.

І раптом сонце засяяло яскравіше. Листя заграло, затремтіло. Заспівали пташки.

За Василем Сухомлинським

Підкресли слово, що змінило все навкруги.

2 Запиши слова вітання, які ти знаєш.

[illegible]

Який має бути вираз обличчя, коли ти вітаєшся?

3 Підкресли слова вітання. Доведи, що розмовляють друзі.

— Привіт!

— Салют! Ідеш на спорт-майданчик?

— Іду! І Рекс піде з нами.

- Спиши розмову дітей.

Репліку кожного з друзів починай з нового рядка. Перед реплікою став тире. Пам'ятай про знаки наприкінці речень!

[illegible]

- Чи можна такими словами вітати дорослих або малознайомих людей? Чи буде це ввічливо?

4 Прочитай.

— Чао! — сказав Вовка.

— Пока! — сказав Валька.

— Бувайте! — сказав Ява.

— На добраніч! — сказав я.

Всеволод Нестайко

- Які слова прощання сказали хлопці один одному?

Назви слова, які кажуть, коли прощаються з друзями. А які можна сказати будь-кому?

5 Підкресли ті слова, якими можна привітати лише своїх однолітків, друзів.

Привіт, здрастуйте, добрий день, доброго ранку, салют, здрастуй, добрий вечір.

**Звертаємося з проханням
і дякуємо**

2 Підготуйся до виразного читання. Якщо вірш тобі сподобався, вивчи його напам'ять.

- Спробуй пояснити, чому слова *спасибі* і *будь ласка* називають ключиками. Чи є в тебе такі ключики?

А Б В Г Г Д Е Е Ж З И І Ї Й К Л М

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

Вчимось вибачатися

1 Розглянь малюнки.

- Запиши, які слова вибачення має знайти винуватець.

[illegible]

Що має сказати у відповідь інший, щоб згладити неприємну ситуацію? Запиши.

2 Пограй з однокласниками в театр: розіграйте невеличку сцену за обраною ситуацією.

Нехай інші учні оцінять, чи впоралися ви із завданням, за такими ознаками:

1. Чи ввічливо учні звертаються одне до одного.
2. Чи дотримуються вони правил спілкування.
3. Чи доброзичливі їхні обличчя.

Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ю Я
18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33

Текст. Що називають текстом

1 Прочитай.

1. Бобер — дуже цікавий звір. Перший зоопарк в Україні було відкрито в місті Харкові. Діти люблять читати про життя тварин.

2. Бобер — дуже цікавий звір. Тільки він будує на річках справжні греблі. Тільки він прокладає в лісі справжні канали, валить товсті дерева. Боброві греблі дуже міцні. Бобер — працювита тварина.

- Про що повідомило кожне з речень першого запису? Чи є в них спільний предмет повідомлення?
- А про що розповіли речення другого запису? Про що вони всі разом повідомили?
- Обери заголовок для другого запису.

☐ Бобер ☐ Дивне звірятко ☐ Гарний будівничий

Спробуй дібрати заголовок для першого запису. Чому це неможливо зробити?

Речення, що зв'язані між собою за змістом, утворюють текст. У тексті речення розташовані в певній послідовності. Кожне речення доповнює, роз'яснює зміст попереднього. До тексту можна дібрати заголовок.

А Б В Г Ґ Д Е Є Ж З И І Ї Й К Л М
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

2

Визнач, який запис можна назвати текстом, а який — ні. Поясни чому.

1. Жив собі лікар. Він був добрим. Більше всього на світі любив тварин. Звали лікаря Айболить.

Це

2) Жив собі лікар. Лікар, учитель, актор — це назви професій. Мої батьки працюють лікарями.

Це

3

Прочитай.

Посадив дід ріпку. Овочі саджають навесні. Весну називають ранком року. Весна в цьому році була затяжною.

Добери до запису заголовок.

- Чому не виходить? Чи можна цей запис назвати текстом?
- Запиши перше речення.

Яка казка так починається? Назви героїв казки.

Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ю Я
18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33

- Розподіліть ролі й розіграйте казку перед класом. Слова автора можете доручити вчителю.

- 4 Виправ помилки: знайди межі речень. Доведи, що утворився текст.

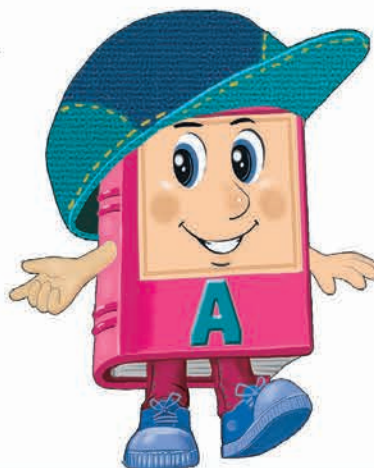
Другий день ллє. Дошч увєсь двір. У калюжах діти сидять. Вдома нудьгують.

- Запиши речення правильно. Підкресли букви, що позначають м'якість приголосних звуків.

[illegible]

- 5 Познач речення, з яких можна утворити текст.

- ☐ Берізка вже втратила своє листячко.
- ☐ Настали дні пізньої осені.
- ☐ У лісі розквітли первоцвіти.
- ☐ По небу пропливали сірі хмари.
- ☐ Кішка Мурка мружиться від сонця.
- ☐ Їжачок почав готуватися до зими.

- 6 Визнач, чому важко читати написане.

Ними користувалися не тільки в їхній державі. Гривні перебували в обігу також у сусідніх країнах. Ці гроші звалися гривнями. Золоті, срібні та мідні гроші карбували за князів Володимира Великого та Ярослава Мудрого.

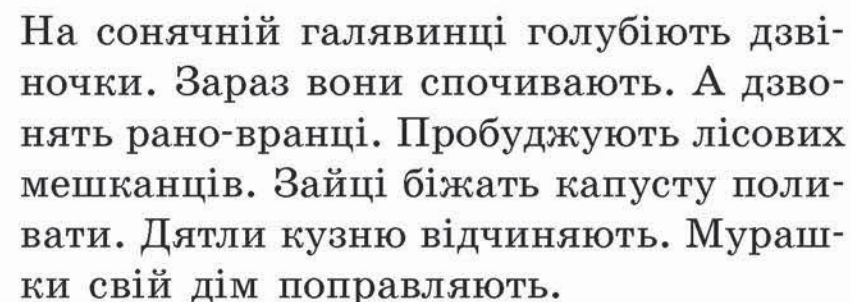
Назвіть спільний предмет повідомлення. Чому цей запис не можна назвати текстом? Що з ним треба зробити?

Розташуй запис так, щоб утворився текст.

- Запиши його разом із заголовком. Поясни вживання великої літери.

[illegible]

**Визначаємо тему тексту.
Добираємо заголовок**

За Василем Чухлібом

Обери і познач заголовки до тексту.

☐ Сонячна галявинка ☐ Лісові дзвіночки ☐ Лісові мешканці

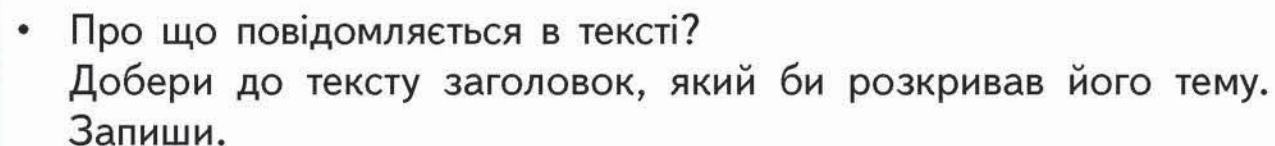
[illegible]

Холодно взимку Зайчику. Мороз тріщить. Вітер холодний.

Настала ніч. Сів Зайчик під кущем, протягнув лапки до Місяця і просить погріти його своїми променями. Не знав Зайчик, що у Місяця промені холодні. Пожалів Місяць Зайчика, посвітив він йому дорогу до великого стогу соломи.

Пішов Зайчик до стогу. Зарився в соломку, тільки мордочка визирає. Посміхається Місяцю і дякує йому.

За Василем Сухомлинським

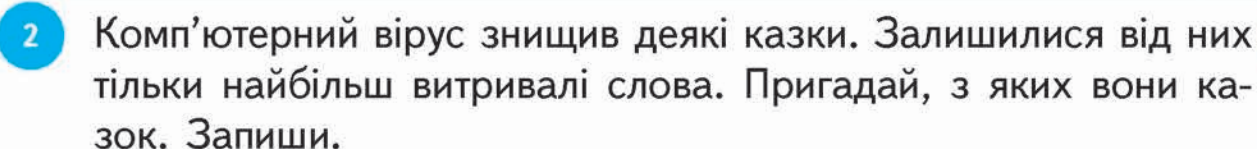
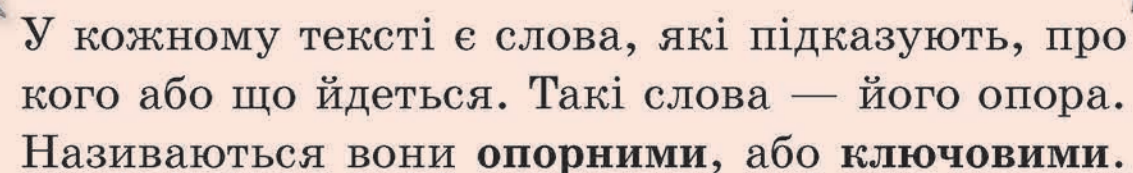

**Працюємо з опорними
(ключовими) словами**

Білет, театр, денна вистава, балкон, партер, театральний бінокль, сцена, завіса, спектакль, декорації, актори.

- Склади із цими словами розповідь. Розкажи її в класі. На яку тему твоя розповідь? Добери до неї заголовок.
- Послухай і оціни розповіді своїх однокласників.

- ◆ Дід, баба, золотий човник, срібне весельце, змія, коваль,

гуси-гусенята —

- ◆ Дід, собачка, мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка, вовчик-братик,

кабан-іклан —

- Розіграйте казку «Рукавичка». Розподілити ролі вам допоможуть ключові слова.

3 Визнач тему тексту. Добери до нього заголовки. Запиши.

[illegible]

Яких тільки театрів немає у світі! У драматичному театрі йдуть вистави веселі й сумні, там актори багато і красиво говорять. У театрі опери і балету в балетних виставах танцюристи і балерини за допомогою танцювальних рухів розповідають якусь історію. В оперній виставі актори не розмовляють на сцені, а співають під акомпанемент оркестру. В дитячому театрі загримовані актори виконують ролі персонажів казок і різних історій, написаних спеціально для дітей. А в ляльковому театрі головні актори — ляльки. Щоправда, вони самі не грають, озвучують їх і керують ними люди, здебільшого актори.

Театр — це дивовижний світ. Коли ми приходимо до театру, то із захопленням дивимося на сцену, співчуваємо героям, радіємо і сумуємо разом з ними.

Знайди в тексті ключові слова. Підкресли їх.

- Спираючись на ключові слова, перекажи текст.

А Б В Г Г Д Е Є Ж З И І Ї Й К Л М

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

4 Ключові слова із двох казок переплуталися.

Лисичка-сестричка, Голосисте-Горлечко, пшеничний колосок, обід, дикий кабан, мишенята, млин, хмиз, піч, ведмідь, пиріжки, зайчик, комар, дрова.

Підкресли опорні слова до однієї казки зеленим олівцем, а до іншої — жовтим.

5 Добери ключові слова до казки, яку знаєш. Запиши їх. Нехай твої однокласники відгадають казку за цими словами.

Можеш продовжити гру вдома зі своїми батьками.

6 Прочитай українську легенду.

Цвіркун

Ріс собі на світі хлопчик. І дуже люди того хлопця любили, бо умів він співати, як ніхто на світі. Співав хлопець про сонце, про квіти-трави, про землю. І кожна його пісня славила рідний край.

Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ю Я
18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33

Якось прийшло в цей край лихо. Про співучого хлопчика прочули злі вороги й вирішили викрасти його. Темної ночі схопили вони його й понесли в свої землі. Володар тої країни хотів мати співучого раба. Та хлопець йому не співав.

Тільки одного разу завів тужну-тужну пісню. Від тої пісні німіли люди, а каміння плакало. Була вона про розлуку з рідною стороною.

Злий володар наказав відвезти хлопчика в його землю і, якщо він там співатиме, убити. Тільки-но ступив хлопчик на рідну землю, одразу в нього вирвалася пісня. Якийсь із ворогів замахнувся шаблюкою, щоб виконати наказ володаря, але шабля свиснула в повітрі, а хлопця не стало. Лише в зеленій траві застрибало маленьке чорненьке створіння. І задержувато заспівало.

Відтоді й повелися на нашій землі веселі цвіркуни. Їхні пісні славлять рідну землю і звеселяють смутних.

Записав Микола Зінчук

- Перекажи легенду, скориставшись *ключовими словами*: хлопчик, співати, рідний край, вороги, викрасти, володар, наказати, шабля, стрибати, чорненьке створіння, пісні, славити, звеселяти.

7 Послухай текст.

Деркач і Кріт

Із далекого краю поверталася на північ, на нашу землю, маленька сіренька пташка — Деркач. Вона улітку виводить у нас діточок, а на зиму відлітає в Африку.

А	Б	В	Г	Ґ	Д	Е	Є	Ж	З	И	І	Ї	Й	К	Л	М
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

Важко летіти Деркачеві, бо маленькі в нього крила. Того він де летить, а де й пішки йде. Ось уже й північ. Їде собі й тихенько пісеньку співає про північний край, про гніздечко під кущем лози на зеленому лузі — там його мила батьківщина.

Їде собі, їде й зустрічає Крота. Сидить Кріт у норі, висунув мордочку й питає Деркача:

— Хто ти такий і куди йдеш?

— Я пташка Деркач, повертаюсь на батьківщину із теплого краю.

— А чого ж ти не поселишся на тій землі і не живеш там завжди? — питається здивований Кріт. — Чого щороку мандруєш тисячі кілометрів? Ти ж до крові поранив ноги. Тебе скрізь підстерігає шуліка. Що примушує тебе так поневірятися? Що кличе на холодну північ?

— Батьківщина, — відповів Деркач.

За Василем Сухомлинським

Дай відповіді на запитання до тексту.

1. Звідки повертався Деркач на рідну землю?
2. Про що розповів Деркач Кротові?
3. Що здивувало Крота?
4. Що кличе Деркача на холодну північ?

- Підготуйся відтворити діалог між Деркачем і Кротом. Знайди в тексті репліки кожного. Розіграйте цей діалог у парі.

Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ь	Ю	Я
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33

Знаходимо в тексті основну думку

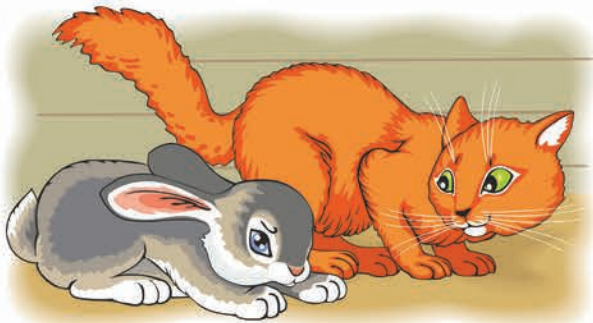
Подружились

Котик Васько — пустун і витівник.

То в черевик залізе, то в піч шугоне. А якось вранці надумав ганятися за синичкою, яку Миколка врятував від морозу. Такий переполох здійняв! Миколка не витримав і зачинив малого розбишаку до кроликової клітки, яка стояла у сінях.

Згадав хлопчик про кошеня тільки ввечері. Хутчіш відчинив клітку і здивувався. Васько лежав поряд із кроликом і бавився його довгими вухами. А той від задоволення аж очі примружив.

Відтоді Васько цілими днями просиджував біля клітки, чекаючи поки кролик вийде з ним погратися. А коли Ми-

колка випускав вухастого, то стільки було радощів в обох. Вони ганяли по сінях наввипередки, гралися, перекидалися.

Дуже подружилися.

Віктор Васильчук

Визнач у тексті найголовнішу думку. Знайди і підкресли речення, у яких про це повідомляється.

Познач, що саме виніс автор у заголовок — ☐ тему тексту чи ☐ його основну думку.

У кожному тексті є щось найважливіше. Це його **основна думка**. Її, як і тему, виносять у заголовок тексту.

2 Визнач тему й основну думку вірша. Підкресли речення, у якому виражена основна думка. Відобрази її в заголовку. Запиши.

[illegible]

Спитай у тата і у мами,
Які професії у них.
Професій різних є чимало,
Сповна їх вистачить на всіх!

Та є одна поміж професій,
Якої вчатьсЯ всі в житті,
Вона для кожного
найперша,
Якої вчитимешся й ти!

Учитель, лікар чи геолог,
Письменник, слюсар
 чи кресляр —
Всі називають головною
Одну професію — школяр!

Бо всім відомо,
що без школи,
Без знань,
що мусиш там набуть,
Не станеш у житті ніколи
Тим, ким в дитинстві
мрієш бутть!

Анатолій Костецький

Як будуватися текст

1 Чи можна цей запис вважати текстом?

Юный герой

- За кілька хвилин Сергійко вже був біля пожежі. Горіла хата. А двері були замкнуті. Хлопець зірвав віконну раму й кинувся в кімнату. Там були діти. Сергійко виніс дівчинку, а потім ще двох малюків.
- За мужність юного героя нагородили медаллю.
- Сергійко відпочивав на березі річки. Несподівано над селом хлопець побачив чорні клуби диму.

Виправ плутанину: познач цифрами послідовність частин у тексті.

Будь-який текст складається з трьох частин: зачину, основної частини та кінцівки. У кожній частині своє призначення. **Зачин** повідомляє про час або місце події, її учасників. **Основна частина** розкриває основний зміст тексту. **Кінцівка** завершує текст.

Кожна частина тексту починається з нового рядка з відступом, або з абзацу.

Поясни, чому текст має таку назву.

- Спиши кінцівку тексту.

2 Прочитай.

Постояли вони, подумали. З одного боку стежки — глибокий рів. А з іншого — висока та крута гора. Розминутися ніяк не можна.

Тоді одна кізонька стала на коліно, перевернулася на бік, лягла на стежці і притулилася спиною до гори. Інша обережно переступила через неї. А та, що лежала, встала і пішла собі.

За Михайлом Коцюбинським

- Якої частини не вистачає в тексті?

- ☐ зачину ☐ кінцівки ☐ основної частини

- Разом із сусідом/сусідкою по партії складіть зачин казки і запишіть його.

[illegible]

- 3 Прочитай зачин і основну частину тексту. Підкресли в ньому звертання.

Придумай кінцівку тексту. Для цього скористайся ключовими словами.

Розмова доні з мамою

Вибиралась мама зі своєю донечкою до бабуні в гості. Посадила її перед дзеркалом і стала чепурити. Чесала коси, вплітала стрічки... Доня тішилась стрічками, а далі спитала:

— Мамо, якого вони кольору?

— Голубі, як твої очка, — сказала мама.

Сподобалось доні, що в неї оченята, як незабудки. Подумала й спитала:

— А які мої коси, мамо?

— Золотисті, доню, як пшеничне колосся.

Усміхнулась доня вдоволена. — А губи, мамо?

— Червоні, — сказала мати.

— Червоні, як що, мамо?

— Червоні, як ягідки малини. Але тепер, доню, я тебе щось спитаю. Якого кольору земля?

Текля Білецька

Ключові слова і сполучення слів: знаю, чорна, рученята, засоромитись, побігти, умивальник.

- 4 Знайди в тексті зачин, основну частину і кінцівку.

Волошка синьоока

Старі люди розповідали, що якось небо дорікнуло польовим рослинам за невдячність:

А	Б	В	Г	Ґ	Д	Е	Є	Ж	З	И	І	Ї	Й	К	Л	М
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

— Багато квітів вітають мене своїми пахощами, своїм таємничим шепотом. Тільки ви, невдячні, мовчите й на мене не дивитесь. А я ж напуваю вас дощиком, зігріваю сонечком.

— Ні, ми не такі, — відповіли квіти польові. — Ми дуже тобі вдячні, але не вміємо про це сказати.

— Гаразд, якщо ви не можете піднятися до мене, то я прихилюсь до вас.

І небо попросило землю зростити серед колосків клаптики його самого. Так небесна голубінь розлилася серед золотих хлібних ланів. І колоски змогли нахилитися до голубих квіток, пестити їх і розповідати про свою любов до синього неба.

Може, тому, що волошка — небесні очі на землі, її квітами лікують хвороби очей.

Із книги «Світ моєї України»

- У якій частині тексту міститься діалог?
- Приготуйтеся із сусідом/сусідкою по парті відтворити його: домовтеся, хто з вас буде небом, а хто — польовими квітами. Розіграйте діалог перед класом.

Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ь	Ю	Я
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33

Для чого потрібні речення?

Розповідні речення

- 1 Прочитай, що розповіла про себе другокласниця.

Наша сім'я Петренків велика. Нас п'ятеро. Це мама, тато, я і братики-близнюки: Артем і Антон. Мама працює викладачем у музичній школі, тато — програміст. Я, Аліна Петренко, навчаюся в другому класі. Ще я займаюся музикою: граю на флейті. Артем і Антон ходять до дитсадка. Через рік вони підуть до школи.

Ми дуже любимо тварин. Вдома у нас живуть: собака Ганс, кіт Маркіз та шиншила Ляля.

Наша сім'я — дружня. Щовихідних ми всі разом гуляємо в парку. Любимо кататися на роликах і на велосипедах, а взимку — на санчатах, лижах і ковзанах. Люди завжди із захопленням дивляться на нас.

- Про що повідомила дівчинка за допомогою речень? Який розділовий знак стоїть наприкінці кожного речення?

А Б В Г Ґ Д Е Є Ж З И І Ї Й К Л М
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17

Речення можуть повідомляти, розповідати про щось. Такі речення називають **розповідними**. Наприкінці розповідних речень ставиться крапка. Вона вказує на те, що розповідь закінчено — потрібно понизити голос.

- 2 Розкажи про свою родину. Голосом передавай інтонацію кінця речення.
- 3 Запиши свою розповідь. Які розділові знаки будуть стояти наприкінці речень твоєї розповіді?

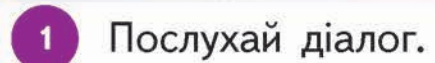

Blank lined paper for writing.

Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ю Я
18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33

Питальні речення

— Місяць дуже великий. На ньому могли б розміститися мільйони людей.

— Чого це ти зітхаєш? — здивувався вчитель.

- Підготуйтеся розіграти діалог у ролях: знайдіть слова автора, репліки учителя й учня. Розіграйте діалог.

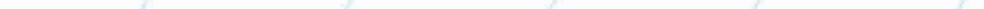
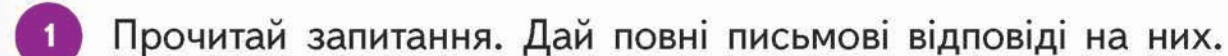

— Залишився у банці з медом

40

**Складаємо запитання
і відповіді на них**

[illegible]

41

3 Склади і запиши чотири запитання до тексту.

Український віночок

Кожна дівчина змалечку вміє плести гарні квіткові віночки. Наші бабусі кажуть, що будь-яка квітка в ньому щось та й означає.

Ружа, мальва, півонія — це віра, надія та любов. Безсмертник — здоров'я, барвінок — життя і безсмертя людської душі. Любисток і волошка сусіди у вінку. Вони означають відданість. У них купують маленьких діточок. Ромашка у вінку означає дівочу чистоту. Її вплітають у вінок поруч із цвітом калини, яблуні, вишні. Поміж них переплітають вусики хмелю — він означає розум. Найпочесніше місце у вінку належить деревію. Вважають, що це квітка нескореності. А всього в українському віночку дванадцять квіток. Кожна з них — лікар і оберіг від лихого ока.

[illegible]

- Порівняй свої запитання з тими, що склали твої однокласники. Поясни, чому вони у вас різні.

4 Послухай текст.

Птах із легенди

Про синього птаха ми знаємо з легенд і казок. Та, виявляється, він реально існує і живе далеко від людських осель у горах Паміру, Тянь-Шаню, а також Гімалаях. Мало кому пощастило побачити цього таємничого красеня з родини дроздів.

Синій птах надзвичайно красивий. У затінку його оперення оксамитово-чорне, а на сонці переливається то яскраво-синім, то навіть ліловим. Довжина тіла цього птаха до півметра. Хвіст довгий, загнутий донизу, а крила короткі. Голову прикрашає низький червоний гребінець. Називають птаха «ліловий дрізд». Його батьківщина — Індія. Гніздо він будує добротне, з коріння рослин та моху у вигляді великої чаші. Харчується комахами, рибою, плодами шипшини, глоду, дикого винограду, шовковиці. Полюбляє купатися.

Співає ліловий дрозд тільки навесні. Спів його нагадує ніжні звуки чарівної флейти. Місцеві жителі кажуть, що того, хто бачив це «сине диво» і чув його чудову пісню, чекає здійснення усіх його мрій.

З дитячої енциклопедії

- Разом із сусідом/сусідкою по парті знайдіть у тексті відповіді на запитання.
 1. Де мешкає синій птах?
 2. Як називають синього птаха?
 3. Яке гніздо будує цей птах?
 4. Чим харчується ліловий дрізд?
 5. Що нагадує спів лілового дрозда?
 6. Що чекає на того, хто бачив синього птаха?

Спонукальні речення

1 Прочитай.

— Мамо, дай мені горіхів.
— Добре, візьми повну
жменю.
— То ти, мамо, дай сама,
бо твоя жменя більша.

Поясни, чому ця розмова викликала у тебе посмішку.

- Яку роботу виконують речення в цій розмові? Для чого потрібні такі речення?

Речення можуть спонукати, заохочувати до якоїсь дії або певного вчинку. Такі речення називають **спонукальними**. Вони містять наказ, прохання, пораду, заклик.

2 Запиши текст під диктовку вчителя.

Будь добрим і чуйним до людей. Допмагай старшим. Не роби людям зла. Поважай, шануй матір і батька.

Василь Сухомлинський

[illegible]

3 Перетвори розповідні речення на спонукальні. Чи з'являється у твоїх реченнях звертання? Як їх треба виділити в усному мовленні? А в писемному? Спонукальні речення запиши.

- ♦ Марійка розв'язала задачу.

- ◆ Миколці вже час прокидатися.

[illegible]

- ◆ Діти грали у квача.

[illegible]

4 Прочитай речення. Які вони за метою висловлювання?

1. Багато випало снігу. 2. Учні нашого класу йдуть на циркову виставу. 3. Бабуся мешкає в Харкові.

☐ розповідні ☐ питальні ☐ спонукальні

Перетвори ці речення на питальні. Наприкінці речень замість крапки постав відповідний розділовий знак.

[illegible]

Прочитай, що утворилося. Чи змінилася інтонація речень?

Окличні й неокличні речення

1 Прочитай текст.

Хто із тварин найсильніший? Слон? Барс? Тигр? Найсильніша — мураха! Важить вона три грами. А підняти може в п'ятдесят разів більше.

- У яких реченнях міститься запитання? У яких — повідомлення?
- Поміркуй, про що повідомляє знак оклику в кінці розповідного речення. Як ти будеш читати це речення?

Речення можна вимовляти з особливим почуттям: з радістю, з тривогою або із задоволенням. Такі речення називають **окличними**. Наприкінці них ставиться **знак оклику**. Окличними можуть бути і розповідні, і питальні, і спонукальні речення.

- Спиши текст. Пам'ятай про розділові знаки наприкінці речень!

2

Прочитай речення, правильно їх інтонуючи. Який розділовий знак указує на окличну інтонацію?

1. Трава як пахне! Як горить суниця! (І. Драч). 2. Як до мудрості важко йти! (Л. Клименко). 3. Як тепло і добре хо-рошим словам! (М. Сом).

- Які почуття передаються в кожному із цих речень?
- Спиши речення. Пам'ятай про розділові знаки!

3

Потренуйся у виразному читанні вірша Ліни Костенко. По-знач паузи, підкресли слова, які, на твою думку, потрібно ви-ділити голосом.

Розбігайтесь, людоньки, хто кудюю!
Горобець із білою бородою!
Що за диво дивнее? На віку
Вперше бачу бороду отаку.
Може, він старійшина чи мудрець?
Може, він заслужений горобець?
Ні, несе у дзьобику він пір'їнку,
Пригодиться діточкам на перинку.

- Прочитай вірш уголос. Послухай, як його читають твої одно-класники. У кого вийшло краще? Завдяки чому?

- 4 Прочитай вірш Ганни Чубач спочатку мовчки, а потім уголос. Як його треба читати: ☐ сумно чи ☐ весело, ☐ швидко чи ☐ повільно?

- Які рядки вірша треба читати з особливою інтонацією? Який розділовий знак попередив тебе про це?

Свинячка-двірничка

Ця свинячка —
Не свинячить.
Підмітає все,
Що бачить:
— Хрю! Як гарно!
Хрю! Як чисто!
Хрю! Як пахне
Жовте листя!
За таку роботу
Похвалить охота.

Поясни, чому автор дала віршу таку назву.

- 5 Послухай діалог.

— А ти яку рибу хочеш спіймати?
— Кабачок.
— Немає такої риби!
— Як це немає? Ікра є, а риби немає?!

- Чому цей діалог визвав у тебе посмішку? Поясни, чому наприкінці останнього речення стоїть два розділові знаки.
- Разом із сусідом/сусідкою по парті підготуйтеся виразно читати діалог. Розіграйте його перед класом.

